

Iuliu-Marius Morariu

**PREOTUL VASILE DUMBRAVĂ (1854-1907) ȘI
ACTIVITATEA LUI PASTORALĂ ÎN LOCALITĂȚILE
BICHIGIU ȘI SALVA**

**Priest Vasile Dumbravă (1854-1907) and his Pastoral Activity
in Bichigiu and Salva**

Iuliu-Marius MORARIU

Abstract: *In this study, the author presents the life and activity of the priest Vasile Dumbravă (1854-1907), which ruled the parishes from Bichigiu (1879-1891) and Salva (1891-1907) and built the stone Church from Salva, which is still in use today. Using documents provided from the National Archives, Bistrița-Năsăud Direction, but also published information from sources like The Schematism (the census published by the Greek-Catholic Church) or the yearly report of the Border Gymnasium from Năsăud, a detailed presentation of his life and activity is being offered. The research returns to the historiography the personality of the priest Vasile Dumbravă from Salva and Bichigiu, and a part of the history of the Greek-Catholic Church of the area. At the end of the text, it also offers two of the most important documents about the life and activity of this priest, consisting in the decision of the diocese of Gherla to appoint him as priest of Salva parish.*

Keywords: curacy, clergy, church, founder, Greek-Catholic Church.

Despre activitatea parohiei Salva s-a mai scris de-a lungul timpului, studiul profesorului Dionisie Piciu,¹ scurta prezentare a parohiei greco-catolice realizată de către ex-parohul greco-catolic Ceuca Login² sau medalionul pe care subsemnatul l-a dedicat preotului Iuliu-Morariu,³ constituind principalele materiale istoriografice în acest sens. Acestea li se adaugă referirile la preoții locului sau istoria comunității din paginile unor monografii, studii sau articole,⁴ scrise cu precădere de către autori proveniți din partea locului.

¹ Dionisie Piciu „Biserica și slujitorii ei”, în Ana Filip, Ioan Morariu (coordonatori), *Salva-repere monografice*, Bistrița, Editura „George Coșbuc”, 2005, pp. 213-223.

² Login Ceuca, „Scurtă istorie a parohiei greco-catolice din Salva”, în *Ibidem*, pp. 224-231.

³ Iuliu-Marius Morariu, „Preotul astrict Iuliu Morariu din Salva”, în Virgil Șerbu Cisteianu (coordonator), *Reporter prin Țara Năsăudului*, Alba-Iulia, Editura Gens Latina, 2012, pp. 66-72.

⁴ A se vedea, de exemplu: Gabriela Sermeșan, *Elemente de cultură tradițională în comuna Salva*, Beclean, Editura Clubul Saeculum, 2009; Măricuța Codrea, *Vasilica Augusta Puica, Salva, schiță monografică*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2003; Vasilica Augusta Găzdac, *Salva, monografie istorică, demografică și antropologică*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2012; Ana Filip,

"Priest Vasile Dumbravă (1854-1907) and his Pastoral Activity in Bichigiu and Salva", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 180-186

Cu toate acestea, multitudinea de documente păstrate atât în arhivele bistrițene, cât și în cele clujene, oferă încă spațiu și informații pentru viitoare cercetări originale. O astfel de cercetare se dorește și cea de față, dedicată preotului Vasile Dumbravă, paroh în localitățile Bichigiu și Salva, pomenit pe alocuri în istoriografia locală, dar insuficient cunoscut astăzi. În cadrul ei, vom încerca, pe cât posibil, reconstituirea traseului său biografic și prezentarea unor aspecte privitoare la pastorația lui în localitățile pomenite.

Acesta s-a născut în anul 1854 în localitatea Ragla,⁵ aflată actualmente pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud⁶ și a studiat între anii 1867-1873, la Gimnaziul Grăniceresc Năsăudean, pe care nu l-a absolvit însă,⁷ transferându-se, cel mai probabil, la finele clasei a șasea, la Academia Teologică de la Gherla.

Ca elev, nu s-a remarcat prin performanțe deosebite în plan școlar, reușind să se mențină, pe tot parcursul studiilor gimnaziale, în prima jumătate valorică a clasei. În clasa întâi, când, la finele anului s-a clasat al 15-lea între cei 34 de elevi ai școlii,⁸ l-a avut ca

Iuliu-Marius Morariu, *Istoria Mănăstirii „Izvorul Tămăduirii” Salva*, Blaj, Editura „Astra”, 2013; Iuliu-Marius Morariu, „Comuna Salva în perioada 1880-1910. Studiu demografic”, în *Arhiva Someșană*, seria a III-a, număr 13, 2014, pp. 71-76.

⁵ Cu privire la locul nașterii lui, autorii optează pentru mai multe variante. Astfel, de exemplu, Vasile Tutula, în monografia dedicată localității Telciu, de care aparține și localitatea Bichigiu, susține că s-a născut în Budacu Român (Vasile Tutula, *Comuna Telciu (1245-2004)-județul Bistrița-Năsăud. Repere monografice. Un sat de pe Valea Sălăuței-Mușța lui George Coșbuc*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2004, p. 111; Cf. Nicolae Târgoveț, *Bichigiu-străveche vatră românească. Moment aniversar-500 de ani de atestare istorică a Bisericii Ortodoxe din localitate*, Bistrița, Editura Charmides, 2001, p. 13), în timp ce Dionisie Piciu, plasează locul nașterii lui la Rușii Munți (Dionisie Piciu „Biserica și slujitorii ei”, p. 221). Cu toate acestea însă, atât rapoartele Gimnaziului grăniceresc năsăudean, al cărui elev a fost (Cf. ***, *A doua programă de la Gimnaziul public superior românesc gr. catolic de în Năsăud pentru anul școlar 1870-71 (cu un apendice statistice al școlii normale principale și de fetite române gr. cat. de în Năsăud)*, Bistrița, Tipografia Filtsch, 1871, p. 49), cât și cercetători precum Lazăr Ureche, care s-au preocupat de istoria zonei, arată că era născut în localitatea Ragla (Cf. Lazăr Ureche, *Fondurile grănicerești năsădene (1851-1918)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2001, p. 193).

⁶ Dionisie Piciu „Biserica și slujitorii ei”, p. 221.

⁷ Fapt ce explică lipsa numelui său din lista absolvenților școlii năsădene pe care au întocmit-o, cu prilejul aniversării unei jumătăți de secol de la înființare, Virgil Șotropa și Nicolae Drăganu. Cf. Virgil Șotropa, Nicolae Drăganu, *Istoria școlilor năsădene, scrisă cu prilejul jubileului de 50 de ani de existență (1863-1913) a gimnaziului superior fundațional din Năsăud*, Năsăud-Naszod, Tipografia lui G. Matheiu în Bistrița, 1913, p. 373.

⁸ ***, *Reportu anuale despre Gimnaziul romanu greco-catolicu din Năsăud pentru anul școlar 1867-8*, Bistrița, Tipografia lui J. E. Filtsch, 1868, p. 7.

Iuliu-Marius Morariu

diriginte pe Teodor Dumbravă,⁹ pe care însă nu îl va păstra în anii următori.¹⁰ În clasa a doua și în cea de-a treia, va avea aceleași calificative la materiile predate. Astfel, purtarea va fi clasată în ambii ani drept bună,¹¹ limba latină și cea română vor fi evaluate cu calificativul „mulțumitoriu”, iar celelalte materii vor primi toate „destulitoriu”.¹² Dirigenția va fi de asemenea clasată în ambii ani cu calificativul pomenit anterior. În clasa a treia însă, evaluatorul va fi Ioan Marțian.¹³ Începând cu clasa a treia, dirigențele lui va fi Ioan Mălaiu.¹⁴ Calificativele vor rămâne și ele similare în clasele a patra¹⁵ și a cincea, la finele celei din urmă acesta fiind însă clasificat cu situația generală „prima”,¹⁶ fapt ce denotă un oarecare progres.

Anul școlar 1872-1873 este ultimul în care Vasile Dumbravă mai apare în cataloagele și foile matricole ale școlii de la Năsăud. Atunci, el se va clasa de asemenea în prima jumătate a clasei sale,

⁹ ***, „Planulu de prelegere pre anulu scolastecu 1867-8”, în *Reportu anuale despre Gimnasiulu romanu greco-catolicu din Naseudu pentru anulu scolastecu 1867-8*, Bistritia, Tipariulu lui J. E. Filtsch, 1868, p. 4.

¹⁰ Astfel, de exemplu în clasa a doua, dirigențele său va fi Nicolae Pop, profesorul de științele naturii. ***, *Reportu anuale despre Gimnasiulu romanu greco-catolicu dein Naseudu pentru anulu scolastecu 1868-9*, Gherla, Cu literile Tipografiei Diocesei Greco-Catolice, 1869, p. 8. Cf. Vasile. Gr. Borgovan, *Amintiri din copilărie (1859-1873)*, Brașov, 1907, p. 146; Gheorghe Namțu, *Vasile Gr. Borgovan*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1972, p. 23.

¹¹ ***, *Reportu anuale despre Gimnasiulu romanu greco-catolicu dein Naseudu pentru anulu scolastecu 1868-9*, p. 8; ***, *Programa dela gimnasiulu romanescu gr-catolecu de in Naseudu pre anulu sc olastecu 1869-70*, Tipografia Filtsch, Bistritia, 1870, p. 38.

¹² ***, *Reportu anuale despre Gimnasiulu romanu greco-catolicu dein Naseudu pentru anulu scolastecu 1868-9*, p. 8; ***, *Programa dela gimnasiulu romanescu gr-catolecu de in Naseudu pre anulu sc olastecu 1869-70*, p. 38.

¹³ ***, „Planulu de invetiamentu in cele siepte clasi gimnasiali”, în *Programa dela gimnasiulu romanescu gr-catolecu de in Naseudu pre anulu sc olastecu 1869-70*, Bistritia, Tipografia Filtsch, 1870, p. 27.

¹⁴ ***, „Planulu de invetiamentu in cele VIII clasi gimnasiali”, în *A doua programa dela Gimnasiulu publicu superioare romanescu gr.catolicu de in Naseudu pre anulu scolastecu 1870-71 (cu un apendice statistecu alu scolei normali principali si de fetite romane gr. cat. dein Naseudu)*, Bistritia, Tipografia Filtsch, 1871, p. 43; ***, „Sciri scolastece”, în *A treia programa dela gimnasiulu publicu superioare romanescu (granitiarescu) gr. catolicu de in Naseudu pre anulu scolastecu 1871-72*, Bistritia, Tipografia Filtsch, 1872, p. 47; ***, „Sciri scolastece”, în *A patra Programa dela gimnasiulu publicu superioare romanescu (granitiarescu) gr. catolicu de in Naseudu pre anulu scolastecu 1872-73*, Bistritia, Tipografia Filtsch, 1873, p. 30.

¹⁵ ***, *A doua programa dela Gimnasiulu publicu superioare romanescu gr.catolicu de in Naseudu pre anulu scolastecu 1870-71 (cu un apendice statistecu alu scolei normali principali si de fetite romane gr. cat. dein Naseudu)*, p. 49.

¹⁶ ***, *A treia programa dela gimnasiulu publicu superioare romanescu (granitiarescu) gr. catolicu de in Naseudu pre anulu scolastecu 1871-72*, Bistritia, Tipografia Filtsch, 1872, p. 52.

"Priest Vasile Dumbravă (1854-1907) and his Pastoral Activity in Bichigiu and Salva", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 180-186

însă din cei 34 de elevi câți au început studiile la Năsăud, vor fi rămas atunci doar 17.¹⁷ În anul următor, numele lui nu mai apare în lista anuală a absolvenților,¹⁸ fapt ce îl poate duce pe cercetător cu gândul la trei posibilități: abandonul școlar, faptul de a fi rămas repetent sau transferul la o altă școală. Dacă ar fi vorba despre primele două situații, acest lucru s-ar fi menționat desigur în raportul anual. E vorba însă despre transferul lui la Academia Teologică Greco-Catolică din Gherla. Lazăr Ureche, care a analizat *Fondurile Grănicerești Năsăudene*, instituția ce se ocupa cu stipendierea tinerilor studioși ai zonei, îl menționează în lista celor care au beneficiat de o bursă din partea acestora între anii 1875, 1876 și 1878-1879.¹⁹ Din analiza statisticii pe care ne-o pune la dispoziție, deducem că au existat întreruperi în perioada sa de studii, datorate fie lipsei de resurse financiare, fie faptului de a nu fi fost un școlar foarte studios.

În anul finalizării studiilor, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Bichigiu, o localitate destul de mică din perspectivă demografică.²⁰ Aici a fost inițial numit ca administrator interimar și apoi, din data de 30 noiembrie, la câteva săptămâni după ce a poposit în localitate, a devenit paroh al satului.²¹ Ca preot în acest sat însă, s-a găsit în repetate rânduri în imposibilitatea de a se întreține, fapt ce l-a făcut să își depună constant dosarul în vederea obținerii unei parohii mai bune (1886 la Ciceu-Cristur,²² Chiuza, în

¹⁷ ***, *A patra Programa dela gimnasiulu publicu superiore romanescu (granitiareescu) gr. catolicu de in Nasendu pre anulu scolastecu 1872-73*, Bistritia, Tipografia Filtsch, 1873, p. 36.

¹⁸ ***, *Programa a cincea a gimnasiului superioare romanu gr.-catolicu dein Nasendu publicata la finea anului scolastecu 1873-74*, Bistritia, Tipografia Filtsch, 1874, p. 44.

¹⁹ Lazăr Ureche, *Fondurile grănicerești năsăudene (1851-1918)*, p. 193.

²⁰ ***, *Schematismus cleri diocesis Syamosujvariensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCC*, Syamosujvarini, Typis Tipographiae Diocesanae, 1900, p. 302; Cf. Vasile Tutula, *Comuna Telciu (1245-2004)*, p. 111; Nicolae Târgoveț, *Bichigiu-străveche vatră românească*, p. 13. Cf. Serviciul Județean Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale (în continuare se va cita SJAN), *Fond Vicariatul Rodnei*, dosar 417/1879, f. 129-130.

²¹ Mirela-Popa Andrei ne oferă detalii cu privire la statutul lui: „În parohia vacantă Bichigiu a fost dispus ca administrator interimar preotul nou hirotonit, Basiliu Dumbravă. Prin intermediul mai multor cereri adresate verbal, frunțașii comunei au cerut ca acesta să le fie desemnat preot local. Pentru a putea lua pulsul lucrurilor, vicarul s-a deplasat la fața locului într-o zi de duminică, 30 noiembrie, participând și la cultul religios ținut de V. Dumbravă. Cu această ocazie, după ce s-a încheiat slujba, în cancelaria comunală a fost luată o declarație scrisă a bichigenilor, care cuprindea mărturisirea unanimă că-l voiesc preot pe acesta, precum și angajamentul împlinirii a câtorva condiții de natură materială”. Mirela Andrei, *La granița Imperiului. Vicariatul Greco-Catolic al Rodnei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006, p. 199.

²² SJBNAN, *Fond Vicariatul Rodnei*, dosar 598/1888, f. 131-132.

Iuliu-Marius Morariu

1889²³ sau 1890 la Feldru),²⁴ după cum aflăm de la Mirela-Popa Andrei: „Problema exagerării „competințelor” stolare nu avea să-și găsească rezolvare definitivă în acea perioadă. Ea a rămas o problemă mai ales în parohiile sărace ale vicariatului, unde disperarea preoților, izvorâtă din teama că nu aveau să poată asigura subzistența de zi cu zi a familiilor, i-a determinat uneori să forțeze nota. A fost și cazul preotului din Bichigiu, Vasile Dumbravă, care din dorința de a-și ameliora existența materială, a candidat în mai multe rânduri pentru a obține o altă parohie oriunde în dieceză (Ciceu-Cristur în 1886, Chiuza în 1889) sau a apelat deseori la oficiul vicarial în vederea obținerii unui ajutor din fondul religiosar”.²⁵

Problemele financiare ale preotului Dumbravă se vor încheia însă la finele anului 1891, când va fi numit preot în localitatea Salva, ce avea, la acea vreme, un număr de 1636 credincioși greco-catolici.²⁶ Poposit aici într-un context agitat, la finele unei dispute între susținătorii preotului din Măluț, Gavrilă Petri, originar din Salva,²⁷ el va prelua parohia de la Demian Popa, care va deveni, la rândul lui, preot în Bichigiu. În momentul sosirii lui aici, în localitate exista, conform șematismului de la 1900, o biserică închinată Maicii Domnului, edificată la anul 1700.²⁸ Aceasta va fi înlocuită în timpul său de o frumoasă și spațioasă Biserică de zid, a cărei construcție a început în anul 1898 și a fost finalizată în anul 1901.²⁹ De asemenea, din punct de vedere administrativ, preotul s-a remarcat și prin alte activități gospodărești, precum îngrădirea cimitirelor comunale din Mocirlă și Poderei.³⁰

Vreme de 17 ani el s-a mai preocupat și de problemele pastorale ale comunei. Multele circulare episcopale păstrate în fondul parohial în timpul său ni-l relevă ca pe un iubitor de istorie,³¹ în vreme ce, registrele parohiale arată că avea o activitate amplă și în ceea ce privește botezurile și înmormântările.³²

²³ *Ibidem*, dosar 615-1889, f. 21.

²⁴ *Ibidem*, dosar 632/1890, f. 111 r și 112 r.

²⁵ Mirela Andrei, *La granția Imperiului*, p. 238.

²⁶ ***, *Schematismus cleri diocesis Syamosujvariensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCC*, p. 302.

²⁷ Pentru mai multe detalii cu privire la această dispută, a se vedea: SJBAN, *Fond Vicariatul Rodnei*, dosar 649 / 1891, f.26, 45-46, 85-88-90.

²⁸ ***, *Schematismus cleri diocesis Syamosujvariensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCC*, p. 302.

²⁹ Dionisie Piciu, „Biserica și slujitorii ei”, p. 222.

³⁰ *Ibidem*, p. 222.

³¹ SJBAN, *Fond Oficiul parohial greco-catolic Salva*, dosar 1/1892- 1936-1938, f. 1-14. De altfel, această calitate este reliefată și de bogata sa implicare în cadrul „Astrei”. Cf. Ioan Seni, *Pagini din istoricul Despărțământului ASTRA Năsăud*, col. „Conferințele Bibliotecii ASTRA”, volum 132, Sibiu, Biblioteca Județeană

"Priest Vasile Dumbravă (1854-1907) and his Pastoral Activity in Bichigiu and Salva", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 180-186

Destul de tânăr încă, părintele Dumbravă va muri răpus de cancer în luna aprilie a anului 1907, lăsând în urma lui o amintire frumoasă și multe realizări în plan gospodăresc (între ele, cea mai importantă o constituie în mod cert, edificarea bisericii de zid a localității, funcțională și astăzi). Respectul de care s-a bucurat în rândul confrăților săi preoți este reliefat și de faptul că, opt dintre aceștia, respectiv vicarul Rodnei, Ciril Deac, Alexandru Haliță și Ioan Nășcuțiu, preoți în Năsăud, Mihail Făgărășan, protopop de Tăure, Onisim Rotariu, paroh în Rebra, George Moldovan, preot în Nepos, Valeriu Vârtic, parohul Mocodului, Teodor Dumitru de la Runcu Salvei și Damian Popa, cu care făcuseră schimb de parohii³³ îl vor conduce pe ultimul drum.

Acestea sunt așadar, principalele repere din biografia preotului Vasile Dumbravă. Bun gospodar, vrednic slujitor al altarului, consecvent principiilor și vocației lui, el se înscrie cu cinste în lista preoților de seamă ai localităților Salva și Bichigiu, alături de nume precum Sebastian Coșbuc, Ioan Catone sau Iuliu-Morariu senior, fapt pentru care, considerăm că nu trebuie uitat.

„Astra”, 2011, p. 11; Iuliu-Marius Morariu, „Înființarea cercului „Astra” al Salvei (11 februarie 1900)-o restituire istorică”, în *Pisanii Sângeorzene*, an III, număr 5 (21), 2014, pp. 54-578.

³² A se vedea, de exemplu: SJBAN, *Fond Sfatul Popular Salva*, dosar nr. 1072/1880/1910 („Matricula botezaților 1880-1910”).

³³ Dionisie Piciu, „Biserica și slujitorii ei”, p. 222.

Iuliu-Marius Morariu

ANEXE DOCUMENTARE:

1) Mult Onorate în Christos Frate!

La vacanta parohie Salva aflându-se de bine a denumi de administrator actual locale pe preotul din Bichigiu, Basiliu Dumbravă, alăturat i se transmite callationalulu³⁴ cu concredere ca, într-o dzi și în coânțelegere defigundra săil introduci în această parohie, luând mai înainte de la dânsul, în sensul alineatului 3, litera I a decretelor conciliului provincial al doilea, profesiunea credinței, după formulariul alăturat, care subserientu să se suște(a)rnă aci. Cu aceeași ocasiunese să i se stradee³⁵ toate averile bisericești și parohiale pe lângă inventarele îndătinate din care un exemplar să se suștearnă aici împreună cu taxa cancelarială de 5 fl. pentru collationalu.

Totodată, să faci dispozițiune cu privire la împartirea venitelor parohiale între fostulu administrator si noul dispus preot, în sensul statutului diecesan, notificând nou dispusului preot și credincioșilor de acolo că, consemnarea prestatiunilor stolare prezentată comisiunei emise consistoriale din partea credincioșilor s-a luat pentru statutul cunoștinței.

Din Ședința Consistorială ținută în Gherla 20 Iunie 1891.

Ioanu Episcop³⁶

2) Onoratului Domn Vasiliu Dumbravă,
administrator parohial în Bichigiu!

Veneratul și S(fântul) Consistoriu, cu deciziunea sa d. dto 20 Iunie a. c. Nro. 4228 a binevoit a te denumi administrator actual la vacanta parohie Salva; ceea ce Ți se aduce la cunoștință cu aceea mai departe ad aufere, că această împrejurare să o faci conuscută poporului din Salva, înțelegându-te cu el despre ziua defigândă pentru introducere, care numai după aprobarea vicariatului va ave(a) valo(a)re.

Până la urmânda vizitațiune ai de a face inventariile bisericeii și a școlei în 3 exemplare, unde este a se suscepe toată averea atâtu mișcătoare, câtu și nemișcătoare.

Dela oficiu vicariale Maieru în 4 Iuliu 1891.

Vasiliu Groze, adm(inistrator) vic(arial)³⁷

³⁴ Chemarea, sau invitația, n. n.

³⁵ Cu sensul: „să i se dea” n. n.

³⁶ SJBAN, *Fond Vicariatul Rodnei*, dosar 649 / 1891, f. 132-r-v.

³⁷ *Ibidem*, f. 133 V.